

in dit bulletin

25/02 Het Filmfestival **2** Oeke Hoogendijk

Een uitgebreid interview met de regisseur.

Architectuur **4** De Hollandsche schouwburg

Over de geschiedenis en de verbouwing

23/02 & 30/03 SOOP-lezingen **5** Over het Verzets- museum en het boek Jong in de oorlog

19/03 Hoe maakt u 't? **3** Hedy d'Ancona

Kathleen Warners interviewt deze voormalige politica en levensgenieter.

Column **6** Plantage Guerilla Gardening

Joke van der Wey ontdekt 'future plantations'.

Plantagegedicht **6** Ko van Geemert schrijft een Schraal gedicht

Foto voorzijde:
Artist Impression binnentuin
Hollandsche Schouwburg.
Office Winhov

en zet alvast in uw agenda...

23 april
Literaire middag in
De Hortus

28 april
Wandeling: Artis in
de oorlog

16 juli
Buurtfeest in het
Wertheimpark

Van de voorzitter

Een bloeiend cultureel jaar

Eindelijk een jaar dat begint zonder coronabeperkingen en hopelijk blijft dit zo. Mogelijkheden dus weer om een goed gevuld cultureel programma te organiseren.

We starten met het filmfestival waarin Oeke Hoogendijk onze gast is en haar documentaire Housewits speciale aandacht krijgt. Hedy d'Ancona zal in ons programma 'Hoe maakt u het?' aan het woord komen en op onze literaire middagen in april en november kunt u interessante schrijvers verwachten. En natuurlijk gaan de bekende activiteiten zoals de SOOP lezingen en de wandelingen ook dit jaar weer door. Willy Russchen en Frank Wesseling gaan u 2 x per jaar meenemen in Artis. De eerste wandeling zal het thema 'Artis in de Oorlog' hebben. Jet van Boxtel neemt ons mee naar Art Zuid en wellicht ook nog langs bomen. Tenslotte zijn we al volop bezig met de voorbereidingen voor het buurtfeest op 16 juli. Onze vereniging neemt dit jaar de gehele organisatie op zich.

Kortom, het belooft een bloeiend cultureel jaar te worden.

Fragment uit 'Housewitz'.

Regisseur Oeke Hoogendijk te gast op filmfestival

'Als filmmaker wil ik een verhaal vertellen'

Interview door Erik Hardeman

Na Peter Delpeut en het echtpaar Lataster is de filmcommissie er opnieuw in geslaagd om een regisseur van naam en faam naar het jaarlijkse filmfestival te halen. Vooral met haar vierdelige documentaireserie 'Het Nieuwe Rijksmuseum' won Oeke Hoogendijk veel prijzen, waaronder een Gouden Kalf en een zilveren Nipkowschijf. Het Bulletin sprak met de Amsterdamse regisseur over wat haar films kenmerkt.

Oeke Hoogendijk (1961) studeerde in 1990 aan de Hogeschool van Utrecht af als toneelregisseur. Toch heeft zij zich van meet af aan toegelegd op film en heeft zij toneelvoorstellingen sinds dat jaar in haar eigen woorden "alleen nog als toeschouwer" bezocht. Op de vraag waardoor die ommezwaai is veroorzaakt, heeft zij een duidelijk antwoord. "Ik was in die tijd erg bezig met de oorlog, mede omdat veel familieleden van mijn moeder door de Duitsers zijn vermoord, en ik had een onderwerp dat alleen maar geschikt was voor een documentaire. Ik heb me toen het filmvak eigen gemaakt en vervolgens met 'Een gelukkige tijd' mijn eerste film gemaakt."

Barneveldgroep

Die film uit 1998 vertelt het verhaal van de Barneveldgroep, een groep van ruim zeshonderd hooggeplaatste Joodse Nederlanders onder wie Lous, de moeder van Oeke Hoogendijk, die in 1942 door de Duitsers werden uitgezonderd van transport naar de vernietigingskampen. Zij werden ondergebracht op landgoed Schaffelaar in Barneveld, van waar zij in 1943 werden weggevoerd, eerst naar Westerbork, daarna naar Theresienstadt. Dankzij hun uitzonderingspositie

hebben de meesten van hen de oorlog overleefd, maar met haar film *Housewitz* uit 2021, een van de films die op het festival worden vertoond, laat Hoogendijk zien hoezeer de gebeurtenissen in die jaren haar moeder hebben getekend.

"Mijn moeder is na de oorlog nog maar weinig de deur uit geweest omdat zij een straatfobie had. Zelfs toen ik kort na mijn geboorte in het ziekenhuis moest worden opgenomen, kwam niet zij maar mijn vader bij me op bezoek. Maar ondanks alles heeft zij gekluisterd aan huis toch eigenlijk nog best een leuk

leven geleid. Die dubbelzinnigheid heb ik ook in de filmtitel willen uitdrukken, Aan de ene kant Auschwitz, aan de andere kant de housemuziek van DJ Tiësto waar ze zo blij van werd. Hoe mensen omgaan met een oorlogstrauma blijkt een universeel thema te zijn en vooral dat wilde ik met deze film laten zien. Maar zeker omdat ik met mijn cameraman voortdurend om haar heen draaide, is het tegelijkertijd ook een film geworden over een moeder-dochter relatie. Ik denk dat veel mensen er daarom iets in herkennen. Ik krijg er in ieder geval heel veel positieve reacties op, meer dan op mijn andere films."

"Aan de ene kant Auschwitz, aan de andere kant de housemuziek van DJ Tiësto waar ze zo blij van werd."

Spannend

Naast *Housewitz* krijgen bezoekers van het Vrienden-festival één deel te zien uit de serie 'Het Nieuwe Rijksmuseum' plus fragmenten uit de film 'Licht' die gaat over de voorbereidingen op de wereldpremière van de gelijknamige opera van de Duitse componist Karlheinz Stockhausen. In beide gevallen gaat het om megaprojecten, waarbij eigenlijk al van tevoren kon worden verwacht dat niet alles van een leien dakje zou lopen, vertelt Hoogendijk. "Dat heeft ervoor gezorgd dat het geen brave registraties van een gladjes verlopen proces zijn geworden. Gelukkig maar, want als filmmaker wil ik een verhaal vertellen. Toen ik de verbouwing van het Rijksmuseum volgde, ontstond bijvoorbeeld een stevige discussie over het al dan

Fragment uit 'Housewitz'.

niet afsluiten van de fietstunnel onder het gebouw. Die film gaat eigenlijk meer over de werking van het Nederlandse poldermodel. Dat maakt hem spannend."

Ook tijdens de opnames voor 'Licht' stuitte Hoogendijk op zo'n spannend verhaal, in dit geval omdat dirigent Pierre Audi en de twee weduwen van Stockhausen er nogal tegengestelde ideeën op na bleken te houden over de manier waarop diens postume werk diende te worden uitgevoerd. "Maar", zegt Hoogendijk, "in die film zit ook het verhaal van de zes kinderen van Stockhausen, die op één na allemaal met hun vader hebben gebroken. Heel tragisch hoe zijn enorme ambitie een normale verhouding met zijn kinderen in de weg zat. Het zijn in mijn ogen uiteindelijk dit soort menselijke thema's die maken of een film geslaagd is of niet."

Speelfilm

Op haar website zegt de filmmaker (over de film 'Mijn Rembrandt' waarin zij onder meer verzamelaar Jan Six volgt): 'Ik wilde Mijn Rembrandt opzetten als een karakter- en plotgedreven Shakespeari-aans drama.' Op de vraag of zij nooit de aanvechting voelt om een speelfilm te maken, antwoordt zij spontaan: "Die voel ik geregeld, ik zou dat heel leuk vinden, maar ik moet er wel de tijd voor hebben en daar heeft het me tot nu toe aan ontbroken. Zo ben ik op dit moment in opdracht van de Vereniging Rembrandt een documentaire aan het maken over het kopen en verkopen van kunst met daarin ook aandacht voor de onlangs aangekochte 'Vaandeldrager'. Maar daarna heb ik voor mezelf een kleine sabbatical gepland. Wie weet levert die periode me inspiratie op voor een speelfilm. Daar hoop ik straks rustig over te kunnen gaan nadenken."

Oeke Hoogendijk. Foto: Annaleen Louwes

HET PROGRAMMA

13.00 uur: Opening en introductie Oeke Hoogendijk

13.05 uur: Het Nieuwe Rijksmuseum, aflevering 3, 2013. Lengte 55 minuten.

In deze aflevering zien we hoe de nieuw aangestelde directeur, Wim Pijbes, met flair en stijl de taak van zijn voorganger overneemt en ondanks zijn daadkracht en engelengeduld tot wanhoop en frustratie gedreven wordt. Ondertussen popelen conservatoren om de meesterwerken weer uit het depot te halen, worden kunstwerken minutieus gerestaureerd en leiden de nuances van de tinten grijs bij de nieuwe inrichting tot pittige discussies.

14.00 uur: Een aantal fragmenten uit de film Licht (2022). Over het gelijknamige magnum opus van de avantgardistische en controversiële componist Karlheinz Stockhausen, dat in 2019, 12 jaar na zijn dood, voor het eerst werd uitgevoerd op het Holland Festival onder regie van Pierre Audi. Het monomane ego van deze door velen als geniaal beschouwde componist staat borg voor een leven vol conflicten met vrouwen en meer nog met zijn kinderen en leidt zelfs postuum bij de voorbereidingen van de uitvoering tot tal van fricties.

Én als de montage wil vlotten een unieke preview van een kort fragment uit de documentaire in wording over De Vaandeldrager van Rembrandt.

14.45 uur: Nagesprek en mogelijkheid tot vragen stellen olv Hetty Krapels

15.00 uur: Pauze met broodjes

15.30 uur: Housewitz, 2021, lengte 71 minuten.

In deze tot nu toe meest persoonlijke film schetst Oeke Hoogendijk een beklemmend, ontroerend en bij wijlen droogkomisch portret van haar moeder Lous, die al tientallen jaren haar huis niet meer uitkomt, waar ze nog dagelijks met de oorlog leeft.

16.40 uur: Nagesprek en mogelijkheid tot vragen stellen olv Hetty Krapels

17.00 uur: Borrel

PS; Aan het eind van de middag zal iemand van de organisatie bij de Herdenking van de Februaristaking een bosje bloemen neerleggen bij De Dokwerker.

HET FILMFESTIVAL

Datum	Zaterdag 25 februari
Locatie	Desmet Studio's
Toegang	Gratis, niet-leden €10,-

Hoe Maakt U Het?

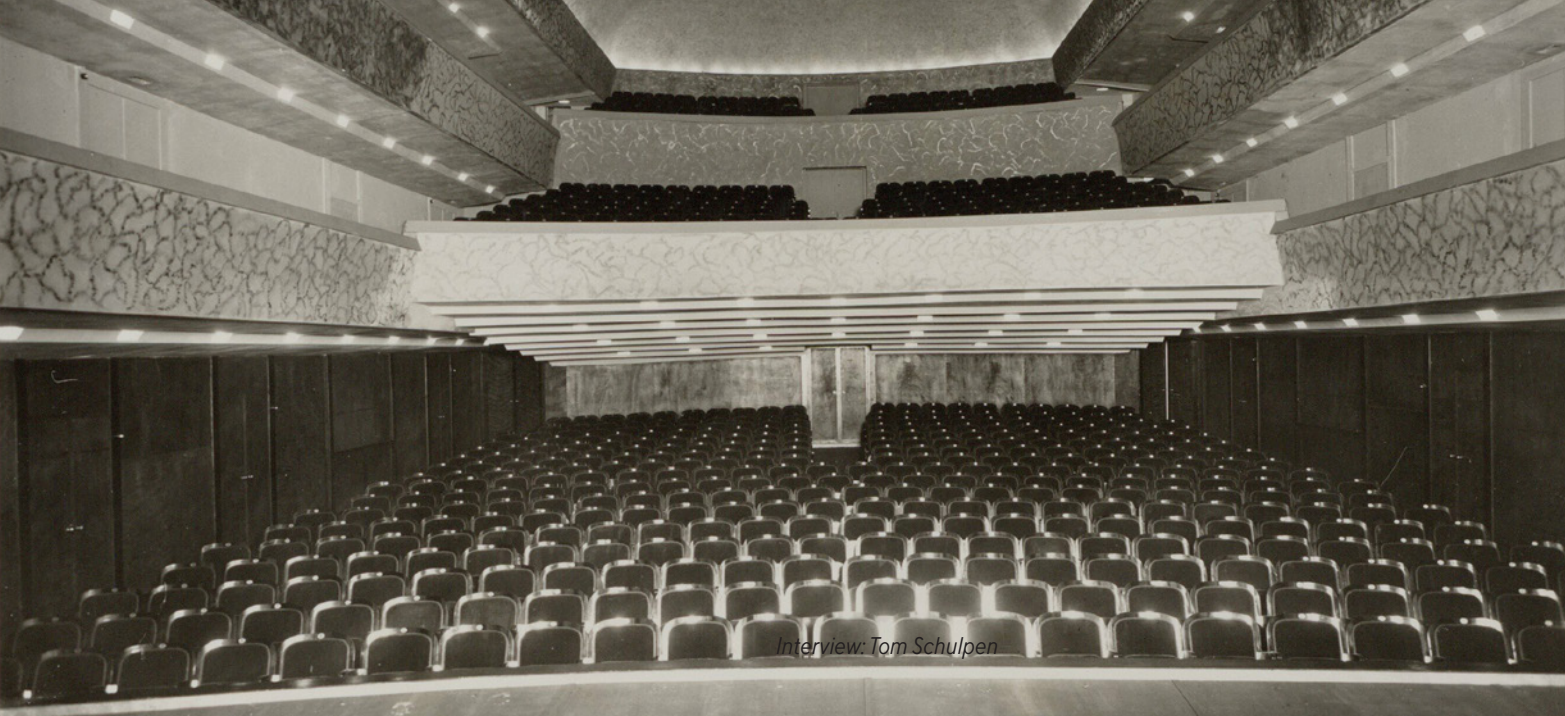
Hedy 'dAncona

In de derde aflevering van de interviewserie Hoe Maakt U Het? ontvangt Kathleen Warners de onvolprezen Hedy d'Ancona. Deze voormalig politica, sociologe, sociaal geografe, schrijfster, feministe en levensgenieter gaat U verrassen en U kunt daarbij zijn op zondag 19 maart om 16.00 uur. (inloop vanaf 15.30 uur)

Hedy d'Ancona (1937) is een belangrijke feministe en een vooraanstaand PvdA-politica. Ze begon haar carrière bij de VARA, was universitair onderzoeker en leidde vanaf 1975 een bureau op het gebied van beleidsonderzoek. Ze was politiek actief als Eerste Kamerlid en werd bekend als oprichtster van Man-Vrouw-Maatschappij en redactrice van Opzij. Ze was staatssecretaris van emancipatie, minister van Volksgezondheid, Welzijn en Cultuur en tien jaar lid van het Europees parlement. Recentelijk schreef zij twee heerlijk boeken over ouderdom, getiteld Vrolijk Verval en Koude Kermis. We hopen U te zien op zondag 19 maart vanaf 15.30 uur op een nog nader te bepalen locatie. Kom niet te laat, want vol is vol!

HOE MAAKT U HET?

Datum	Zondag 19 maart, 15.30 uur
Locatie	de locatie wordt nog bekendgemaakt
Toegang	Gratis, niet-leden €5,-

Interview: Tom Schulpen

De Hollandsche Schouwburg

Door: Tom Schulpen

Al bijna een jaar staan zowel de Hollandsche Schouwburg als het tegenovergelegen Nationaal Holocaustmuseum aan de Plantage Middenlaan in de steigers en dat zal nog wel even duren. Reden genoeg om eens te informeren naar de plannen met deze gebouwen, te beginnen bij De Hollandsche Schouwburg. Uri Gilad van het fameuze architectenbureau Office Winhov en Niels Weitkamp van het Joods Cultureel Kwartier gingen in gesprek met uw redacteur.

Maar eerst een korte geschiedenis van dit bijzondere gebouw. Tot 1858 was de Plantage een groene oase binnen de stadsomwalling, waar tuinen met tijdelijke optrekjes mochten worden aangelegd, maar permanente bebouwing niet was toegestaan. Een uitzondering vormde Artis, dat in 1838 werd geopend. Toen het bouwverbod was opgeheven werden er in rap tempo fraaie huizen gebouwd, vooral voor de meer draagkrachtige inwoners van Amsterdam, waaronder een huis voor de directeur van Artis aan de Plantage Middenlaan 24.

De Plantagebuurt werd steeds meer een uitgaanscentrum en toen de directeur was overleden, werd diens huis afgebroken om plaats te maken voor de door architect Bombach gebouwde Artis Schouwburg, die in 1892 werd geopend als operette- en variététheater met 1300 zitplaatsen. Na twee jaar echter ging het bedrijf failliet, maar kort daarna opende het de deuren opnieuw, nu onder de naam Hollandsche Schouwburg. Met nog drie theaters in de nabije omgeving bleef het moeizaam om voldoende publiek te trekken, maar het lukte de

openvolgende eigenaren de schouwburg met succes open te houden. In 1930 werd het theater grondig verbouwd en gemoderniseerd, waardoor het aantal zitplaatsen afnam tot 800. In het naastliggende pand (het huidige café Eik en Linde) was intussen op de eerste verdieping een koffiekamer geopend, die via een doorgang goed bereikbaar was. In de oorlog deed die kamer dienst als ziekenzaal.

Gebouw der tranen

In 1941 besloot de Duitse bezetter dat de Joodse bevolking niet meer aan het openbare en culturele leven mocht deelnemen en werd de schouwburg bestemd voor uitsluitend Joodse artiesten en een Joods publiek. In juli 1942 werd het gebouw gevorderd als verzamelplaats voor de verschrikkelijke massadeportaties naar onder andere Westerbork en Vught en van daar naar de verschillende concentratie- en vernietigingskampen. In totaal zijn er naar schatting 46.000 mensen via deze plek gedeporteerd, waarvan slechts een klein aantal de oorlog heeft overleefd.

Voormalige Hollandsche Schouwburg na restauratie. Beeldbank Amsterdam.

Na 16 maanden was het gebouw niet meer nodig omdat de bezetter Amsterdam "Joden vrij" had verklaard.

Plek van gedachtenis en bezinning

Na de oorlog bestond er grote onenigheid over de toekomst van het gebouw. De toenmalige eigenaren wilden er weer een theater van maken, maar dat was de meeste burgers en de gemeente toch al te gortig. In plaats daarvan werden plannen voor een waardige gedenkplaats ontwikkeld. Via "crowdfunding" werd door de Stichting Hollandsche Schouwburg ruim 300.000 gulden opgehaald waarmee het gebouw van de eigenaren kon worden gekocht en in 1950 aan de gemeente kon worden geschonken.

Na veel onenigheid tussen verschillende Joodse organisaties, werd uiteindelijk besloten tot gedeeltelijke afbraak, temeer daar in die 15 jaar geen onderhoud was gepleegd en vanden het gebouw grotendeels ontmanteld hadden. In 1960 werd het door de architecten Leupen en Waterman getransformeerd tot een "plek van gedachtenis en bezinning". De theaterzaal werd grotendeels afgebroken en de daardoor ontstane binnenplaats met gras bedekt. De zijanten werden van strakke galerijen voorzien en op het oude podium kwam een obelisk op een sokkel in de vorm van een Davidster. De muren van het podium werden slechts gedeeltelijk afgebroken, zodat ze een ruïneus karakter kregen. Het voorgebouw bleef bewaard met in de centrale hal een chapelle ardente en een woestijnachtig

tuintje met cactussen en zand uit Israël. In 1962 werd daar de eeuwige lamp door burgemeester Van Hall ontstoken. Rond 1990 werden diverse veranderingen aangebracht, waaronder het plaatsen van een namenwand met familienamen.

De huidige verbouwing

Uitgangspunt voor de restauratie is de schouwburg als “plek van gedachtenis en bezinning” zoals ontworpen door Leupen en Waterman, maar passend in de 21ste eeuw. In de voormalige schouwburgzaal komt een digitale namenwand in plaats van de in de jaren negentig geplaatste glazen namenwand. Langs de buitenmuren worden glazen druppels geplaatst waar bezoekers door slachtoffers ingesproken audiofragmenten kunnen beluisteren met een audioguide. De stenen vloer van de binnenplaats wordt vervangen door fijnkorrelig grind en de galerijen van de zijkanten worden doorgetrokken aan de voorzijde.

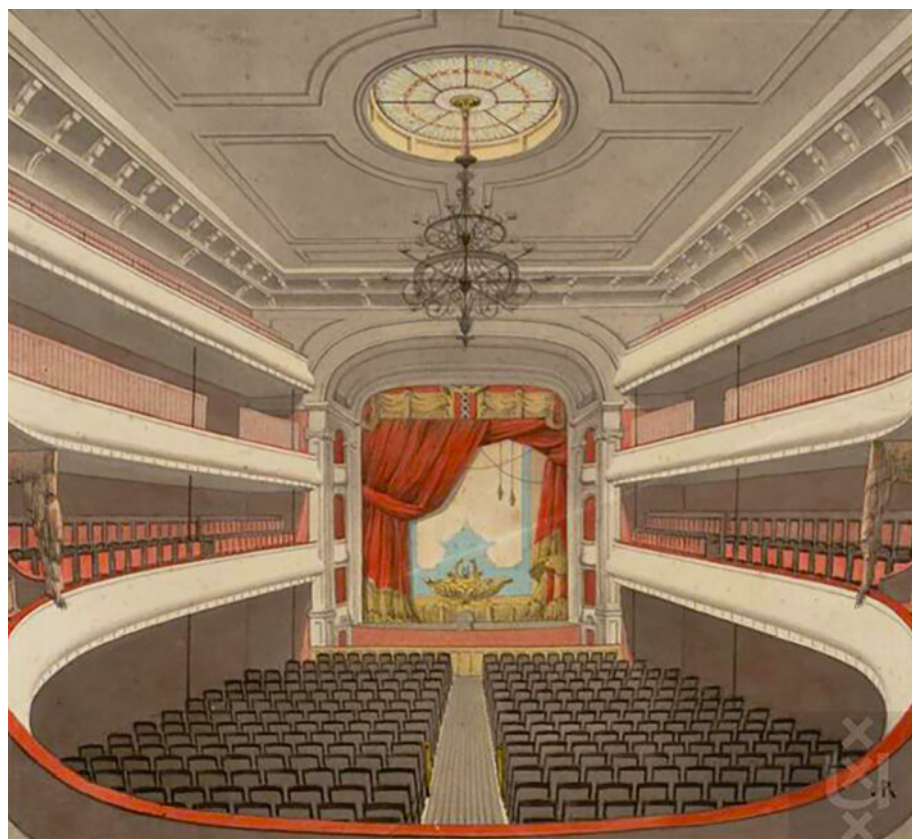
De tuin achter de gedenkmuur en de obelisk wordt voorzien van gras, een

sculptuur en nieuwe bomen, en wordt bereikbaar via doorgangen in de bestaande half afgebroken muren. Dankzij glazen deuren in de gevel is de obelisk dan ook vanaf de straat te zien.

De voorgevel blijft geheel intact, gerepareerd en geschilderd conform het ontwerp van Leupen. Wel moeten 26 verflagen verwijderd worden en wordt de belettering van de naam op de architraaf aangepast in de stijl van de oude belettering uit de jaren dertig. Op de zes posterlijsten worden teksten geplaatst die de gelaagde geschiedenis van de Schouwburg toelichten. Helaas zijn de vijf beelden, die tot eind jaren vijftig op het gebouw hebben gestaan,

verdwenen, evenals de in de jaren zestig geplaatste sculptuur die vader, moeder en kind uitbeeldde. Wel zal de originele armatuur van het eeuwige licht in ere worden hersteld, niet als vlam maar elektrisch.

De bovenverdiepingen van het gebouw worden geschikt gemaakt voor educatieve activiteiten. Er zullen geen tentoonstellingen worden gehouden. Die zullen straks plaatsvinden in het toekomstige Nationaal Holocaustmuseum aan de overkant van de weg. De schouwburg blijft een gedenkplaats, het hart; het museum vertelt de geschiedenis van de Jodenvervolging in Nederland, het hoofd.

SOOP-lezingen

23 februari | Liesbeth van der Horst, directeur van het Verzetsmuseum, over de compleet vernieuwde tentoonstelling.

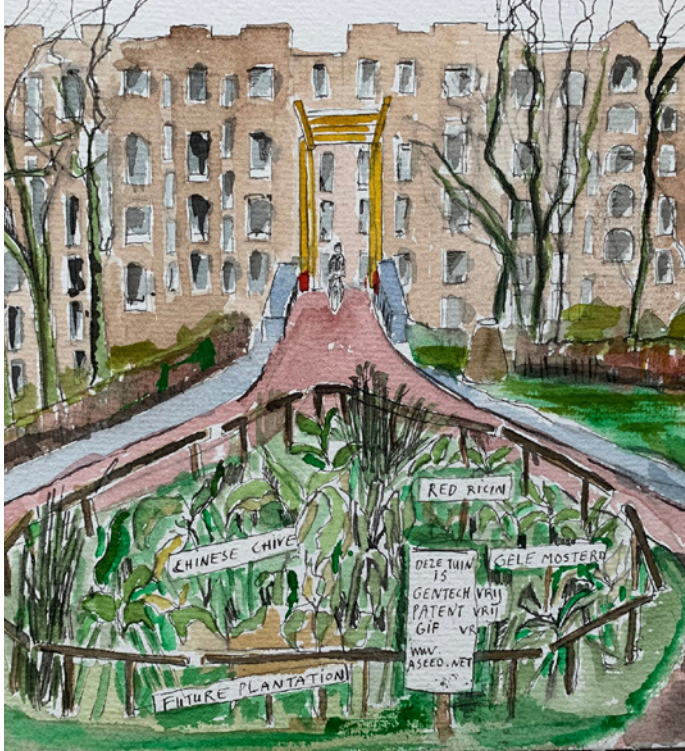
Sinds 1 december is het Verzetsmuseum weer open, in een volledig vernieuwde opzet. Het pand, ooit gebouwd voor de Joodse zangvereniging Oefening Baart Kunst, is van binnen volledig gerenoveerd, met als voordeel dat de monumentale gietijzeren dakspanten nu weer zichtbaar zijn. In de nieuwe opzet van de vaste tentoonstelling lopen de bezoekers door zes chronologische fases van de bezetting. Elke periode wordt ingeleid door een film met animaties, gevolgd door honderd persoonlijke verhalen die van een context worden voorzien door prachtige decors. Rode draad blijft de ontwikkeling van het verzet, waarbij het museum laat zien dat verzet in een tijd van onderdrukking niet gemakkelijk is.

30 Maart | Willem Campschreur en Ester Wouthuysen over Jong in de Oorlog.

Het boek Jong in de Oorlog vertelt in een aantal verhalen hoe bewoners van de Plantage en de Weesperbuurt de Tweede Wereldoorlog beleefd hebben, wat zij zagen en wat zij hebben meegemaakt. Zij waren in de oorlogsjaren jong, soms zelfs nog kind en de oorlog heeft hun leven voorgoed veranderd. Hun verhalen werpen een heel nieuw licht op onze buurt in de oorlogsjaren. Willem en Ester verhalen niet alleen uit hun boek, maar vertellen ook hoe het tot stand is gekomen

SOOP LEZINGEN

Inloop: 16.00 uur, lezing: 16.30 uur. Na afloop de buurtborrel

Illustratie: Joanna Blaise

Observaties uit de buurt

Plantage Guerilla Gardening

Joke van der Wey

Ineens stonden er hekjes om het driehoekig grasveld waar je op stuit als je vanaf het Entrepotdok de Nijlpaardenbrug af fietst. Geen nare hekken, een beetje aandoenlijke, zelfgetimmerde latwerkjes. Op een bord: DEZE TUIN is gentechvrij, patentvrij en gifvrij. Keurige richels met omwoelde aarde bevatten Chinese chive, gele mosterd en red recin. Nou, ja, in wording, het betreft hier 'future plantations'. Klinkt allemaal niet superhollands, en dat klopt. De organisatie die erachter zit is een internationale ngo genaamd Grassroots. 'Bestaat al 30 jaar, very old', zegt de Franse Valerie (pakweg 20) die mij met haar Duitse collega (ook pakweg 20) in het Engels van informatie voorziet. Het is een wijdvertakt agricultureel netwerk dat zich op allerlei manieren inzet voor alternatieve landbouw. Hun Amsterdamse kantoor is gevestigd in een benedenverdieping van Plantage Doklaan 12A, en zit propvol jonge mensen die vanachter hun laptops goede dingen doen voor de planeet. Ze waren de buurt aan het verkennen, zegt Valerie, en zagen dat dit stukje land niet gebruikt werd, behalve door honden. Ze trekt een bedenkelijk gezicht: dog toilet. Dus die knoflook en die uien die ze wilden planten. misschien toch maar niet. Haar collega oppert dat het juist goede bemesting kan zijn. Mwah. De beplanting moet nu uit 'local herbs' bestaan.

Hoe reageerde de buurt eigenlijk op het guerillatuinieren? Wisselend. Mensen kwamen vragen wat ze aan het doen waren. De meesten vonden het een leuk idee, maar er was ook tegenstand: 'Het is openbare ruimte, die is niet van jullie. Die kun je niet zomaar in gebruik nemen'. Maar dat gaan ze wel doen, in februari gaat er al het een en ander de grond in. Het wormgehalte was uitstekend, dat hebben ze al gemerkt. En qua bemesting: er is een wormenhotel aan de andere kant van het fietspad. Medewerking van de buurt en van de buurtwormen wordt zeer op prijs gesteld, want het gaat niet om landjepik maar om beter gebruik van de grond. Beplant de Plantage! Ik hoop dat het mooi wordt.

Plantagegedicht

SCHRAAL GEDICHT

Vaak waren we bezorgd.
Dat stopte niet
wat was in gang gezet.

Wel bleven we lachen samen.

Tal van lichaamsdelen
brak de dood, zo zagen we,
uiteindelijk.

Maar jesus, jongens,
wat hebben we gelachen samen,
wat hebben we vaak
om niets en
onbedaarlijk
plezier gehad.

Ko (J.H.) van Geemert

Opgedragen aan Mary Verberne-Lucas (1943-2018)
en haar man Paul.

Verkrijgbaar bij
de boekhandel.

ISBN 9789024448494

COLOFON

Redactie

Jeroen Robbertsen en Erik Hardeman

Vormgeving Uitgave

Zin-in-vorm.nl
Vereniging Vrienden van de Plantage, Nwe Keizersgracht 108, 1018 VG Amsterdam

Bestuur

Joop Hox, René Mentink, Jeroen Robbertsen, Liesbeth de Ruijter, Monica van Steen en Kathleen Warners

WORD VRIEND VAN DE PLANTAGE

Nieuwe leden aanmelden via www.vrienden-vandeplantage.nl. Contributie particulieren €20, huisgenoten €8, instellingen/bedrijven vanaf €50 p.j. Betalingen NL04 INGB 0004 4314 90 t.n.v. Vereniging Vrienden van de Plantage, Amsterdam.

HIER DE
ADRESSTICKER